

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

E-ISSN: 2651-3013

Cilt: 5 Sayı: 1 Nisan 2022

ss. 206-230

Makalenin Geliş

Tarihi

22/01/2022

Makalenin

Kabul Tarihi

28/03/2022

Yayın Tarihi

30/04/2022

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA HİKÂYE VE ALİ BİN NAKİB HAMZA'NIN TUHFETÜ'L-LETAİF'İ*

Musa TILFARLIOĞLU**

ÖZET

Yaklaşık yedi yüz yıl süren Klasik Türk edebiyatı içerisinde manzum ve mensur olarak birçok eser kaleme alınmıştır. Sanatçıların vermiş olduğu bu eserler Türk halkının edebî beğenisini yansıtabilmeyi başarmıştır. Ancak bunlardan manzum olanlar mensur olanlara nazaran daha fazla ilgi görmüştür. Dolayısıyla mensur eserlere yeteri kadar ihtimam gösterilmemiştir. Son zamanlarda yapılan çalışmalarla mensur eserler bir kısmı ilim âlemine tanıtılırken bir kısmı da hâlâ yazma eser kütüphanelerinde gün yüzüne çıkarılmayı beklemektedir. Özellikle mensur olarak kaleme alınan bazı hikâyeler halk arasında kazandıkları beğeniler ve üslupları bakımından manzum hikâyelerden aşağı kalmayacak bir öneme sahiptirler.

15. yüzyılda Ali bin Nakib Hamza tarafından kaleme alınan “*Tuhfetü'l- Letâif*” klasik Türk edebiyatının edebî faaliyetleri arasında önemli bir yere sahip olan mensur hikâyelere bir örnektir. Tek nüsha olduğu tespit edilen “*Tuhfetü'l Letâif*” Kanada'nın Toronto şehrinde Aga Khan Museum yazma eserler bölümünde “Demirbaş No: - AKM00280” numarası ile kayıtlıdır. Müellif nüshası olmadığı tespit edilen eser, 1593-94'te III. Murad (1574-1595) için kopyalanmış ve resimlendirilmiştir. Özgün metnin

* Bu makale tarafımdan hazırlanan “Ali Bin Nakib Hamza ve Tuhfetü'l-Letâ'if'i (Metin-İnceleme)” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı A.B.D., musa_edebiyat@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8916-6669

yanında hat sanatının ve minyatür çizimlerin kalitesi, elyazmasını hem Osmanlı minyatür tarihi hem de Türk edebiyat tarihi için önemli bir eser hâline getirmektedir. Bu çalışmada, öncelikle klasik Türk edebiyatında mensur hikâye geleneğine değinilecek ardından gelenek içerisinde kaleme alınmış olan “*Tuhfetü'l-Letâif*” ve onun müellifi Ali Bin Nâkîb Hamza hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ali Bin Nâkîb Hamza, Tuhfetü'l Letâif, klasik edebiyat, mensur hikâye, XV. Yüzyıl

STORY IN CLASSICAL TURKISH LITERATURE ALİ İBN NAQİB HAMZA AND HİS TUHFETU'L-LETA'İF

ABSTRACT

Many works in verse and prose have been written in Classical Turkish literature, which lasted about seven hundred years. These works by the artists have succeeded in reflecting the literary taste of the Turkish people. However, the ones in verse received more attention than the ones in prose. Therefore, not enough attention has been paid to prose works. While some of the prose works have been introduced to the world of science with recent studies, some of them are still waiting to be unearthed in manuscript libraries. Some stories, especially written in prose, have an importance that will not be inferior to verse stories in terms of the appreciation and style they have gained among the people.

"Tuhfetü'l- Letâif", written by Ali bin Nakib Hamza in the 15th century, is an example of prose stories that have an important place among the literary activities of classical Turkish literature. "Tuhfetü'l Letâif", which was determined to be a single copy, is registered in the Aga Khan Museum in Toronto, Canada, with the number "Asset Number: -AKM00280". The work, which was determined not to be a copy of the author, was copied and illustrated for Murad III (1574-1595) in 1593-94. Besides the original text, the quality of calligraphy and miniature drawings make the manuscript an important work for both Ottoman miniature history and Turkish literature history. In this study, firstly, the prose story tradition in classical Turkish literature will be mentioned, and then the information will be given about "Tuhfetü'l-Letâif", which was written in the tradition, and its author Ali Bin Nâkîb Hamza.

Keywords: Ali Bin Nâkîb Hamza, Tuhfetü'l Letâif, classical literature, prose story, XV. Century

GİRİŞ

Türk tarihi için dönüm noktalarından biri olan İslamiyet'in kabulü, sosyo kültürel açıdan köklü değişimlerin önünü açar. Türklerin İslamiyet'i

kabulünden sonra Arap kültür ve sanatından hızlı bir şekilde etkilenmeye başladıkları görülür. Edebiyat bu etkileşim içerisinde büyük bir görev üstlenmiştir. İslamiyet'in Türkler arasında hızlı bir şekilde yayılmasında en önemli etken kaleme alınan ve anlatılan hikâyeler olarak karşımıza çıkmaktadır. İslamî kültür çerçevesi içinde Arapçadan Türkçeye geçen bir kelime olan hikâye, bin yılı aşkın bir zamandır geniş kullanım alanının yanı sıra üzerinde düşünülen ve tartışılan bir kelimedir (Fidan, 2012: 4). Olağanüstü olaylara yer vermesi sebebiyle destan türüyle benzerlik gösteren hikâye en eski edebî türler arasında yerini alır (Yazıcı, 1998: 479). Arapça “hake-ve- ح-ك-و ” kökünden türeyen hikâye kelimesinin sözlüklerdeki tanımı şu şekildedir:

“Bir söz veya haberi nakl ve rivayet eylemek, bir nesneye benzemek, bir kimseyi fiilen veya kavlen taklit eylemek, bir kimseden bir kelâm nakletmek, düğümü muhkem eylemek” (Mütercim Asım, Kamûs Tercümesi). “Nakletme, anlatma, bazı vukuâtın heyet-i mecmuası, fıkra, roman” (Muallim Naci, 1987: 358). “Nakletme, bir vak'a ve sergüzeşti sırasıyla anlatma, rivayet, hakikî ya da uydurma ve ekseriya hisse kapmaya mahsus sergüzeşt ve vukuât, kıssa, mesel, roman” (Şemsettin Sami, 2008: 554). “Anlatma, roman, masal, olmuş bir hadise” (Devellioğlu, 2005: 369). “Bir hâdisenin suret-i vukuunu etrafiyla anlatmak ve söylemek, nakl ve rivâyet etmek; bir hâdisenin hakkında söylenen sözler, nakl, rivâyet; hakikî veya hayalî bir vak'aya dair söylenen gülünç veya şâyân-ı itibar sözler; kıssa, masal, roman” (Hüseyin Kâzım Kadri, Türk Lügati).

Yukarıdaki tanımlardan hareketle hikâyenin “nakletme, anlatma, taklit etme, haber verme” anlamlarında kullanılmasının yanı sıra bir kavram olarak bazı edebî türleri karşılamak için kullanıldığı da anlaşılmaktadır. Ancak; hikâye sözcüğünün karşılamış olduğu tür adı bugünkü anlamda sistematize edilmiş bir form değil, anlatma esasına dayalı tüm metinlerin genel adıdır (Fidan, 2012: 4). Günümüzde ise hikâye tür adı olarak “bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması; gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türü, öykü; yalın bir olayın çevresinde kişilerin ilişkilerini anlatma esasına dayanan edebî tür” (Albayrak, 2010, 242) şeklinde tanımlanmaktadır.

Büyük oranda anlatı yerine kullanılmış olan hikâyenin Türkçe Sözlükteki ilk anlamı “bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması” dır (TDK, 2011: 1100). Milletlerin kültürlerinde farklı şekillerde meydana getirilmiş bir metnin olay içermesi ve anlatma esasına dayanmasından dolayı bu metinler hikâye olarak adlandırılmaktadır. Edebî bir terim olarak bugünkü anlamında hikâyenin kullanılması Batı'da 9. yüzyılın başlarına, Türk edebiyatında ise 19. yüzyılın

sonlarına dayanmaktadır. Bununla birlikte hikâye, Türk edebiyatında öykü terimi ile birlikte kullanılmaktadır. Fakat günümüzde türü karşılamak için hikâye/öykü sözcüğü tek başına yetmemekte “uzun hikâye, kısa hikâye, mini hikâye gibi hacme bağlı bağlı isimlendirmeler” (Çetişli, 2000: 45) yapılmaktadır. Dolayısıyla zihinlerde oluşacak kargaşanın önüne geçmek için hikâyeyi türden ziyade anlatım biçimi olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Uzun, kısa, mini hikâye gibi bir değerlendirmeye gidilirken dikkate alınması gereken bir diğer görüş de Yekta Saraç'ın ortaya koymuş olduğu yaklaşımdır. Saraç'a göre “bugünkü anlamıyla hikâyeyi bir tür olarak klâsik edebiyat metinlerimizde bulmaya çalışmak yerine onları buldukları gelenek çizgisinde ve onları oluşturan medeniyetin sosyal, siyasal, kültürel şartları çerçevesinde anlamaya çalışmak daha makul bir yaklaşım olacaktır” (2000: 56). Asırlar süren gelişim aşamaları sonucu oluşturulan birbirinden farklı metinleri biçim, içerik ve yapı bakımından hikâye kelimesiyle karşılamaya çalışmak çözüm getirmeyeceği gibi yeni problemlerin ortaya çıkacağına işaret eder. Türk kültürü köklü bir geçmişe ve büyük bir birikime sahiptir. Türk milletinin inanç sistemi ve yaşadığı coğrafyaları değiştirmesinden sonra dahi bu kültür birikimi yeni terkiplere bürünerek varlığını koruyup, devamlılığını sağlamıştır. Türklerin yaşamış olduğu bu kültürel değişim edebiyatlarına da etki etmiş, geleneksel birikim eski dönemlerde kaleme alınmış olan eserlere tesir eden bu geleneksel birikim az veya çok Klasik Türk edebiyatı döneminde kaleme alınmış hikâyelere de tesir etmiştir (Fidan, 2012: 5). “Klasik Türk Edebiyatında Mensur Türlerin Seyri, Tasnifi ve Tasnif Sorunları” isimli çalışmasında Mine Mengi, Türk edebiyatındaki mensur eserlerin tasnifi ve hikâyenin diğer mensur türler içerisindeki yeri üzerinde durmaktadır. Mensur türler içerisinde hikâye, hem amaç hem de araç olarak kaleme alınmaktadır. Diğer türlerin içerisinde yer almayıp müstakil olarak bulunan hikâyeler amaç olarak karşımıza çıkar. Özellikle dinî, tasavvufî, ahlaki türden eserlerin olmazsa olmaz olan hikâye; bu türden eserlerde didaktik ya da örnekleme vb. amaçlarla araç olarak kullanılır (Mengi, 2009: 293).

“Divan Edebiyatında Hikâye” isimli çalışmasında ise Hasibe Mazıoğlu, Eski Türk edebiyatı içerisinde kaleme alınmış hikâyelerin özelliklerini genel hatlarıyla belirtmektedir. Bu çalışmadan hareketle klasik Türk edebiyatında gerek manzum gerekse mensur olarak kaleme alınan hikâyelerin, kullanılan dil nedeniyle Türk halkına hitap edemediği söylenebilir. Gelenek çerçevesinde kaleme alınan hikâyelerin büyük çoğunluğunda olayın geçtiği mekân ve zaman kavramları yalnızca isim olarak geçer, olay ile mekân arasında bir bağlantı bulunmaz. Hikâyenin kahramanları üzerinde psikolojik tahlil yapılmaz, bu sebeple hikâye kişileri ya hep iyi ya da hep kötü olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Hikâyelerin kişi kadrosunda her zaman âşık, maşuk, cadı, tüccar vb. gibi belli tipler yer almaktadır. Hikâyelerin çoğunda cadılar, büyücüler, periler, cinler, gerçeküstü olaylar ve güçler gibi masal unsurları yer almaktadır. Anlatılan olayı süslemek amacıyla soyut tasvirlerin yapıldığı gözlemlenmektedir. Olayların gerçekmiş gibi gösterildiği ya da gerçek olduğu belirtilen hikâyelerde olaylar tek düzeyde verilmektedir. Hikâyede yer alan kişilerin sosyal çevre içerisindeki konumları ve farklı olaylar karşısında takındıkları tavır üzerinde durulmamaktadır. Bunların yanı sıra klasik Türk edebiyatı geleneği içerisinde kaleme alınan hikâyelerde temel amaç eğlendirmenin yanında eğitim olarak görülmektedir (2014: 545-546).

Klasik Türk Edebiyatında Hikâye Tasnifi

Klasik Türk edebiyatında kaleme alınmış hikâyeler üzerine birçok araştırmacı tasnif çalışması yapmıştır. İlk çalışmalar Mustafa Nihat Özön, Mehmet Fuat Köprülü ve Âgâh Sırrı Levend tarafından yapılmış çalışmalardır. M. Nihat Özön, gerek sözlü kültürden gelen hikâyeleri gerek klasik edebiyatta oluşturulan hikâyeleri gerekse Tanzimat dönemi eserlerini bir arada düşünerek tasnifini beş grupta oluşturur:

1. Klasik edebiyatımızın manzum hikâyeleri
2. Klasik edebiyatımızın nesir hikâyeleri
3. Halk arasında yazılısından okunan hikâyeler
4. Halk arasında ağızdan ağıza aktarılan hikâyeler
5. Zümrelerin kendi amaçlarına uygun şekle koydukları hikâyeler (1985, 39-40).

M. Fuat Köprülü ise, hikâyeyi, konu ve menşelerini birlikte değerlendirerek üç maddede değerlendirmiştir:

1. Eski Türk ananesinden geçen mevzular.
2. İslâm ananesinden geçen dinî mevzular.
3. İran ananesinden geçen, ekseriyetle dinî olmayan ve bazen zâhirî bir İslâmî renge boyanmış, mevzular (2004, 321).

Hikâyelerle ilgili bir diğer tasnifi “Divan Edebiyatında Hikâye” başlıklı makalesiyle A. S. Levend yapmıştır. Bu çalışmada hikâyeler, öncelikle konuların kaynağı bakımından tasnif edilmiş ve iki başlık altında toplanmıştır. Daha sonra hikâyeler yapı bakımından ve kahraman sayısı açısından üç farklı şekilde sınıflandırılmıştır. Konularının kaynağına göre hikâyeler şu şekilde verilmiştir:

1. Konuları kutsal kitaplardan ya da Arap ve Fars edebiyatlarından alınmış anonim hikâyeler
2. Konuları ulusal hayatımızdan alınmış yerli hikâyeler

İkinci tasnif ise hikâyelerin konularına ve niteliklerine göredir:

1. Dinî konular, enbiya ve evliya menkıbeleri
2. Aşk hikâyeleri
3. Kahramanları tarihten alınmış hikâyeler
4. Temsili hikâyeler
5. Tasavvufî hikâyeler
6. Serüven hikâyeleri
7. Sergüzeşt-nâme ve hasbihal yollu hikâyeler

Üçüncü tasnifte ise yapı ve kahramanın durumu ön plana çıkarılarak iki grup oluşturulmuştur:

1. Çift kahramanlı aşk hikâyeleri
2. Tek kahramanlı hikâyeler (1967, 72-73).

Klasik Türk edebiyatında hikâyeye ilgili bir başka tasnif çalışması da Hasibe Mazıoğlu tarafından yapılmıştır. Mazıoğlu, tasnif çalışmasını üç ana başlık altında toplamıştır. Hikâyeyi öncelikle ifade ediliş tarzı bakımından, ardından dil-üslup ve son olarak konularının kaynağı olmak üzere üç farklı ana başlık altında tasnif etmiştir. Hikâyenin konu özelliklerine göre din, tasavvuf, ahlâk ve aşk gibi belli başlıklar altında da ele alınabileceğini de dile getirir. Hasibe Mazıoğlu'nun yapmış olduğu tasnif şu şekildedir:

Şekillerine göre:

1. Manzum
2. Mensur
3. Manzum-mesur karışık olanlar

Dil ve üslup açısından:

1. Divan edebiyatı estetiği ile Arapça, Farsça kelime ve terkiplerle ve sanatlı bir üslupla yazılmış olan hikâyeler
2. Sade bir dille ve yalın bir üslupla yazılmış olan hikâyeler
3. Dilde ve üslupta bu iki ifade özelliğinden her ikisini de az çok taşıyan hikâyeler

Konuların kaynağı bakımından:

1. Yerli hikâyeler
2. Yabancı hikâyeler (2014: 533-534).

Hikâyelerin sınıflandırılması üzerine çalışma yapan bir diğer araştırmacı ise Şerife Yağcı'dır. Yağcı, manzum ve mensur eserleri ortak değerlendirerek yapmış olduğu tasnifte hikâye olarak kabul edilen ve içinde hikâye bulunan eserleri bir araya getirmiştir:

A. Edebî eserler

I. Bir grup mesnevî ve hikâye kitapları:

1. Bir çerçeve hikâyeye bağlı küçük hikâyeler içeren, manzum, mensur ya da manzum-mensur karışık hikâye kitapları
2. Sohbet, nefha tarzı ile oluşturulmuş mesnevîler, hikâyelerin belli temalar altında toplandığı hikâye külliyatları
3. İki kahramanlı aşk ve macera mesnevîleri, müstakil büyük hikâyeler
4. Hikâyelerin hiçbir tasnife tâbi tutulmaksızın bir araya getirildiği hikâye mecmuaları

II. Divanlarda yer alan manzum küçük hikâyeler

III. Mizâhî eserlerdeki hikâyeler

B. Tarih kitapları ve tarihî-menkabevî eserler

C. Eğitim ve öğretim amacı güden eserler

1. Dinî eserler
2. Tasavvufî eserler
3. Ahlâk kitapları
4. Ansiklopedik eserler (2002, 157).

H. Kavruk ise “Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler” adlı kapsamlı çalışmasında ve İskender Pala ile yazdıkları ansiklopedi maddesinde hikâyeleri kaynaklarına ve konularına göre değerlendirmiştir (Kavruk ve Pala, 1998: 491-493). Konu sınıflandırmasında bir hikâyeyi tek bir gruba koymanın mümkün olmayacağını belirten Kavruk hikâyeleri:

Kaynaklarına göre:

1. Çeviri hikâyeler: Arapçadan, Farsçadan ve diğer dillerden olanlar.
2. Telif hikâyeler
3. Adaptasyon hikâyeler

Konularına göre:

1. Aşk hikâyeleri
2. Kahramanlık hikâyeleri
3. Dinî-tasavvufî hikâyeler
4. Ahlakî hikâyeler
5. Serüven hikâyeleri
6. Olağanüstü olayları ihtiva eden macera hikâyeleri
7. Latifeler (1998, 12-14).

Şeklinde iki ana başlık altında toplamıştır. Yapılan bütün bu tasniflerden sonra Ali Bin Nakîb Hamza'nın "Tuhfetü'l-Letâif'ine" bakılınca eser adı itibariyle letâif-nâmeler, konu açısından bakılırsa aşk ve serüven, şekline göre mensur-manzum karışık hikâyeler içerisinde değerlendirilebilir.

2. ALİ BİN NAKİB HAMZA

2.1 Hayatı:

Kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan Ali bin Nakîb Hamza'nın isminde geçen nakîblik unvanı dikkate alındığında yazarın babasının nakibü'l eşrâf olduğu düşünülebilir. Babasının nakîb olduğunu belirten Ali bin Nakîb Hamza ve babasının ismine Osmanlı döneminde görev yapan nakibü'l eşrâfların isimlerinin kaydedildiği Ahmet Rifat'ın "Devhatü'n-Nukâba" adlı eserinde rastlanılmamıştır. Yine taranan diğer biyografik kaynaklarda¹ da Ali bin Nakîb Hamza ve babası hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

¹ Taranan kaynaklar için bk. Ahmet Rifat Efendi, Devhatü'n-nukâba. İstanbul, 1876. Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî, (Yayına hazırlayan Nuri Akbayar; Eski yazıdan aktaran S. Ali Kahraman), Tarih Vakfı Yurt Yay. İstanbul, 1996. Mustafa İsen, Sehi Bey Tezkirezisi (Heşt-Behişt), Ankara: Akçağ Yay. 1998. Mustafa İsen, Kühnü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı, Ankara: AKM yay. 1994. Rıdvan Canım, Latifi Tezkiretü's-şu'arâ ve Tabsiratü'n-nuzamâ, Ankara: AKM yay. 2000. Filiz Kılıç, Âşık Çelebi, Meşa'irü's - Şu'arâ (İnceleme - Metin) . 1. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2010. Aysun Sungurhan-Eyduran, Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü's - Şu'arâ. K.B Yay. Ankara, , 2009. Süleyman Solmaz, Gülşen-i Şu'arâ (Bagdatlı Ahdi), Kültür Bakanlığı Yay. Denizli, 2009. Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul, 1915. Aysun Sungurhan-Eyduran, Beyânî Tezkiretü's-şu'arâ, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. 2008.

Nakīb Hamza'nın oğlu olan Ali'nin hayatı hakkındaki sınırlı bilgiler bilinen ve elde bulunan tek eseri Tuhfetü'l-Letâif'te dile getirdiklerinden öğrenilmektedir. Eserinde kendinden "Nâkīboğlu" olarak bahseden müellifin; doğum yeri, doğum tarihi ve öğrenim hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak babasının nâkīb olmasından dolayı ilmiye sınıfına mensup bir aile içerisinde yetiştiği ve iyi bir eğitim aldığı düşünülebilir.

"Bâkî duâm budur Yâ Rabbe'l-âlemîn amîn. Tenri ol kula rahmet itsün kim bu kitabı okudukda Murâd Hân'a duâ kıla kim adl u insâfını padişâh-ı kerîm artun vire. Bu kadar yeter bâkî hod malûmdur"

"Ammâ ba'd. Malûm ola ki bu kitâb ki ism-i şerîfi Tuhfetü'l-Letâ'if'dür, Murâd ibni Muhâmmed ibni Bâyezîd ibni Murâd ibni Orhân zamânında telif olunmuşdur"

Yukarıdaki ifadelere bakılarak Tuhfetü'l-Letâif'i Osmanlı sultanı II. Murad (1421-1451) döneminde kaleme aldığı, bu yıllarda yaşadığı ve eseri II. Murad'a sunduğu söylenebilir. Yine eserde geçen başka bir ifadeden müellifin eseri, yaşlılık döneminde yazdığı anlaşılmaktadır:

"Pîr Nakîb oğlunun duâsını ilâhi sen kabûl eyle kim pîrlerin duâsı cûvânlar üzerine müstecâbdur. İcâbet-makrûn eyle leyl ü nehâr anun saltânatin arturgıl. Habibullâh Muhammed ve Mussafâ mucizâti hürmetiçün dahı ashâb-ı güzînün himmeti anun üzerinden ayırmağıl. Bâkî duâm budur yâ rabbe'l-âlemîn. Âmîn. Tanrı ol kula rahmet itsün kim bu kitâbı okudukda Murâd Hân'a duâ kıla kim adl u insâfını anun padişâh-ı kerîm artun vire. Bu kadar yeter bâkî hod malumdur"

Ali bin Nakīb Hamza'nın hikâye içerisinde II. Murad'ın yapmış olduğu savaşlardan örnekler vermesi, onun II. Murad'a yakın olduğunu ve savaşlarda bizzat yer aldığını düşündürür:

"Meger kim Sultânü's-salâtini'z-zamân Padişâh-ı Rûm-ı magrib-zemin kim gâzi-yi devrân Murâd Hân ibn Mehemmed Hân e'azzallâhu ensârehu kala adl u insâfı ve şecâati kim âlemi dutmuşdur, Hakk Teâlâ ömrünü devletini bâkî ve pâyende dutsun. Melik-i civan-baht Muhammed Hân'ı bağışlayuvirsün. Ahter güzerde râst gelsün, amîn diyen cânlara Hakk Teâlâ rahmet eylesün. Amîn yâ râbbe'l-âlemîn"

*nice kim harb-ı küffârda Kirâl ve Yanko gazâsında ne resme kâfiri
kırdıysa, şol resme Serûye Şâh'un leşkeri dahı şol vasfe kırdı*

Eserinde dile getirdiği ifadelerden Sultan II. Murad'a yakın olduğu anlaşılan Ali bin Nakib Hamza'nın ömrünün büyük bir kısmını Edirne'de geçirdiği söylenebilir. Kendi anlattıklarının dışında hakkında bir şey bilinmeyen Ali bin Nakib Hamza'nın nerede ve ne zaman vefat ettiği de bilinmemektedir. Bu konu hakkında yazarın kaleme almış olduğu Tuhfetü'l-Letâ'if içerisinde de bilgi bulunmamaktadır.

Yazmanın bulunduğu Aga Khan Museum'da yer alan tanıtım yazısında eserde bulunan minyatürler üzerine çalışan Meredith-Owens da (1988: 577-587) yapmış olduğu araştırmalarda yazar hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığını ve bilinen tek eserinin Tuhfetü'l-Letâ'if olduğunu belirtir.

2.2 Edebi Kişiliği:

Kaynaklarda ismi geçmeyen Ali bin Nakib Hamza'nın edebi kişiliği hakkındaki bilgiler elde bulunan tek eseri “*Tuhfetü'l-Letâif*” içerisindeki ipuçlarından çıkarılabilir. İلميye sınıfına mensup bir ailede yetişen müellifin iyi bir tahsil gördüğü, Arapça ve Farsçayı bu dillerden eser tercüme edecek kadar iyi bildiği “*Tuhfetü'l-Letâif'in*” mukaddime kısmında söylediği şu cümleden anlaşılmaktadır:

*“Andan diledim kim bir hûb hikâyet tevârîh kitâblarından terceme
kılam, aradım bir acâyib sergüzeşt buldum ki anun her sözi câna
rahât ve gönle sürûr bağışlar, zevk u safâ vü şâdî gösterir”*

“*Tuhfetü'l-Letâif*” içerisinde manzum kısımların bulunması Ali bin Nakib Hamza'nın nesrin yanı sıra nazım tekniğine de kısmen hâkim olduğunu gösterir. Ali bin Nakib Hamza'nın, hikâye içerisinde sade bir üslupla yazdığı manzumelerde sanat endişesi taşınmadığı için bu manzum parçalarda vezin kusurları oldukça sık görülür. Bu durum hem Ali bin Nakib Hamza'nın şairlik kabiliyeti hem de Türkçede uzun seslerin bulunmaması ve bu yüzden Türkçenin aruza uygulanmasının zorluğu ile açıklanabilir:

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Âh kıldı didi ol yârum kanı
Mağbûbum ol büt-i âyyarum kanı

Gönlümün eglencesi hulki latif
Cânım içinde [ol] envârum kanı

Ben anun oldum hayâliyle cünûn
Anun-içün leyl ü nehârum kanı

Bir sâ'at ansuz bana dirlik harâm
Ol gözi nergis-i hammârum kanı

Firkatiyle beni âvâre kılup
Sözi tatlu dili dildârum kanı

Hasretiyle bu gözüm yaşın dökün
Sevgülü bana vefâdârum kanı

Babasının nakiblik vazifesinden dolayı dinî ve ilahî konuların yoğun şekilde yaşandığı bir aile ortamında yetişen Ali bin Nakîb Hamza'nın, yetiştiği ortama tezat olacak şekilde "Tuhfetü'l-Letâ'î" içerisinde argo kelimelere ve tasvirlerle yer verdiği görülmektedir.

"Tavarun öninde kıçında olur

Âdem alacası içinde olur"

"Şol şeftâlû biri bin dînâr deger. Turuncın, narın ohşırak esbâbına tamâ itdi. "

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

Ne kaldı ortada aru ne kelek
Durımadılar anda bir sâ'ate dek

Ol iki birbiri-y-ile karışdı
Yanar od gibi oluban girişdi

Kirişe gezledi okun gezini
Aşar kapusına dikdi gezini

Şalup vardı behâdır elde şalık
Bırakdı bengünün suyına balık

O deryâ mevcî irişdi havâyâ
Uçup sunkur varup kondı yuvaya

Turup gusl itdi vardı girü yatdı
Şâh Râmîn şeker dadını tatdı

Guşsa gam getdi geldi yirine şâd
Ol iki birbirisinden bulup dâd”

15. yüzyılda hikâye sahasında verilmiş az sayıda örneklerden biri olan “*Tuhfetü'l-Letâif'in*” başarısının temelinde müellifin kullanmış olduğu dil ve üslup özellikleri gösterilebilir. Ali bin Nakib Hamza yaşamış olduğu dönemin dil özelliklerini eserine yansıtmış olduğu rahatlıkla söylenebilir. Müellifin, hikâye içerisinde Türkçe deyimleri, manzum ve mensur atasözlerini ustalıkla kullandığı görülmektedir. Bunun dışında hikâye içerisinde mahallî tabir ve kelimelere yer verilmesi hikâyedeki his ve heyecanı üst seviyeye taşımıştır. Müellifin kullanmış olduğu değişik ve kısa cümleler hikâyeye doğallık ve canlılık katmaktadır. Bu çerçevede içerisinde Ali bin Nakib Hamza'nın üslubunun duru ve akıcı olduğu söylenebilir.

3. Letâif- Letâifnâme ve Tuhfetü'l-Letâ'if:

“*Tuhfetü'l-Letâif'i*” tanıtmadan önce “letâif-nâmeler” hakkında kısa bir bilginin verilmesi eseri anlamak açısından faydalı olacaktır. Bir nükteye dayanan lâtife sözlüklerde, “güldürecek tuhaf ve güzel söz, şaka, hikâye” şeklinde tanımlanmaktadır. Türk edebiyatında lâtifenin ilk yazılı örneklerine Divanü lugâti't-Türk, Kutadgu Bilig ve Dede Korkut hikâyeleri gibi İslamî edebiyatın ilk dönem eserlerinde rastlanılmaktadır (Altunel, 2003: 109). Bu dönemden itibaren latifelerin toplanıp yazıldığı mecmualara “letâif, letâif-nâme” adı verilmiştir. Klasik edebiyatımızda ise, “nükteli, mizahî, güldürücü, aynı zamanda düşündürücü, ibret verici olayların anlatıldığı, kısa öz hikâyelere” (Kavruk, 1998: 149) lâtife denilmektedir. Lâtifeler, ya büyüklerden birinin hayatını ve kişiliğini canlandırır, ya toplumların özelliklerini yansıtır, ya da hiç kimseye değinmeden insanoğlunun acınacak, gülünecek ruh halini ve telaşlı durumunu küçük hikâyelerle dile getirir (Levend, 1998: 156). Klasik edebiyatımızda bu tür küçük hikâyelerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmualara “Letâif-nâme, Tuhfetü'l-Letâif veya Mecmuaü'l-letâif” adı verilmektedir.

Klasik edebiyatımızda “Lâtife-letâif-nâme” kelimesinin XVI. yüzyıldan sonra edebî terim olarak kullanıldığı bilinmektedir. XIX. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak lâtife türünün yeni bir hareket kazanmasıyla latife kelimesinin fıkra, nükte, nekre vb. kavramlarla eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Edebî tür olarak ise lâtife “manzum veya mensur gülünç kısa hikâye” şeklinde tanımlanmaktadır. Birer nükteye dayanan fıkralar ve latifeler anlatım bakımından hikâye, gülünçlük yönünden mizah özelliği taşırlar. Bu sebeple iki tür arasında gelişmiş ve edebiyat tarihinde pek çok örnekleri verilmiş bir lâtife türünden söz edilebilir. Çünkü lâtifeyi tam anlamıyla hikâye, fıkra ya da mizah olarak değerlendirmek zordur (Batislam, 2013: 229).

Klasik Türk edebiyatı içerisinde edebî bir tür olan lâtifeler, söylendikleri dönemin dil ve üslup özelliklerini, halk deyim ve söyleyiş unsurlarını içerilerinde barındırırlar. Bunun dışında lâtifeler cemiyet hayatına, tarihî ve edebî simalara yer vermeleriyle de önem arz ederler. Lâtifeler içerisinde kimi zaman maksadını aşan müstehcen anlatımlarla karşılaşmak da mümkündür. Lâtifelerin bir söz oyunu olma özelliğine de işaret eden Lamî, onları değerli kılan şeyin içlerinde taşıdıkları hikmetler olduğunu belirtir (Altunel, 2003: 109).

Klasik edebiyatımızda çok sayıda letâif-nâme kaleme alınmıştır. Fakat bu konuda kaleme alınan eserler içerisinde Bursalı Lamiî tarafından kaleme alınan ve bir yıl içinde tamamlanan “Mecmûatü'l-letâif'in” diğerlerinden bir adım önde olduğu söylenebilir. Bursalı Lamiî dışında Zâtî'nin Letâif-i Zâtî, Hüsam Şahrâvî el-Cülûgî'nin Har-nâme, Bursalı Mustafa Cinânî'nin Letâif-i Cinânî, Edirneli Abdurrahman Hibrî Efendi'nin Hadâyıku'l Cinân, Gelibolulu Bahrî Mehmed Paşa'nın Letâif-i Bahrî ve Nuh bin Mustafa'nın Büstân-ı Kuds ve Gülistân-ı Üns adlı letâif-nâmeleri vardır. İsmi zikredilen eserlerin dışında kütüphanelerimizde kim tarafından yazıldığı bilinmeyen çok sayıda latife mecmuası bulunmaktadır. Bunun yanı sıra kaynaklarda adı geçen ancak yazmaları kütüphanelerde bulunmayan eserler de mevcuttur. Abdülcabbaroğlu Ahmed tarafından Tire'de kaleme alınan dinî-ahlâkî konularda yazılmış “Tuhfet'ül-letâif” ve Ahmed bin Muhammed el-Esamm-ı Karamanî tarafından dinî-ahlâkî konularda kaleme alınmış olan “Letâif-nâme” örnek olarak gösterilebilir (Kavruk, 1998: 149-160). Kütüphanelerde yer alan bu eserlerin dışında günümüze ulaşamayıp kaybolmuş veya kaynaklarda adı geçip nerede olduğu bilinmeyen birçok eserin olması da kuvvetle muhtemeldir. Çalışmamıza konu olan “Tuhfetü'l Letâif'te” kaynaklarda adı geçmeyen ve yurt dışında bir kütüphanede bulunan yazmalardan biridir.

3.1. Tuhfetü'l-Letâ'if

Letâif-nâmeler birbirleriyle bağlantısı olmayan genellikle tek bir olayın anlatıldığı küçük hikâyelerin toplandığı mecmualardır. Ancak klasik edebiyatımızda bazen hoş giden, beğenilen konuları içerisinde barındıran pek çok esere ve uzun hikâyelere de bu ad verilmiştir (Altunel, 2003: 109). Çalışmaya konu olan eser de uzun bir hikâye olmasının yanı sıra yukarıda bahsedilen özellikleri barındırmasından dolayı “*Tuhfetü'l-Letâif*” olarak adlandırılmıştır.

Eski Türk edebiyatında yapılan hikâye tasniflerinden yola çıkarak “*Tuhfetü'l-Letâ'if*” değerlendirilecek olursa konu bakımından yapılan tasniflerden birçoğunun özelliklerini içerisinde barındırdığı söylenebilir. Konu bakımından “*Tuhfetü'l-Letâif*” aşk, kahramanlık ve serüven hikâyeleri içerisine dâhil edilebilir. Ancak eser içerisinde ağırlıklı olarak işlenen konu Mâh-pervîn ve Şâh Râmîn'in aşklarıdır. Bu nedenle “*Tuhfetü'l-Letâif'in*” konusu bakımından çift kahramanlı aşk hikâyeleri içerisinde ele alınıp değerlendirilmesi daha doğru olacaktır.

Klasik Türk edebiyatı içerisinde manzum türlerin tespiti mensur türlere göre daha kolaydır. Bu sebeple mensur bir eseri tür olarak konumlandırmak birtakım sıkıntıları da beraberinde getirmektedir (Aksoyak, 201064). Ali bin Nakîb Hamza, kaleme aldığı eserin hikâye olduğunu mukaddime kısmında şu şekilde ifade ederek eserin türü ile ilgili kesin bir bilgi ortaya koyar:

*“Andan diledim kim bir hûb hikâyet tevârih kitâblarından terceme
kılam, aradım bir acâyib sergüzeşt buldum ki anun her sözi câna
rahât ve gönle sürûr bağışlar, zevk u safâ vü şâdî gösterir”*

Ali bin Nakîb Hamza, yukarıdaki ifadeleriyle esrin türünün hikâye olduğunu kesin bir dille ifade etmektedir.

3.2. Yazma Nüshanın Özellikleri:

Ali bin Nakîb Hamza'nın bilinen tek eseri olan “*Tuhfetü'l-Letâif*”, Kanada'nın Toronto şehrinde bulunan Aga Khan Müzesi'nin yazma eserler bölümünde “Demirbaş No: -AKM00280” ile kayıtlıdır ve tek nüshadır.

- Eser 35,1 x 21cm ölçüsündedir.

- Kahverengi deri ciltlemeli eserin dış kapağının ortasında varaklı madalyonlar, köşelerde damgalı ve sırlanmış yeşil sarmallar, daha dar olan kırmızı dış çerçevede altın renkli hurma yaprağı süslemesi, koyu yeşil renkte astarlar, merkezde altın rengine boyanmış elmas ve köşelerde hurma yaprağı süslemesi kullanılmıştır.
- 270 varaktan oluşan yazmanın her varağında 15 satır mevcut olmakla birlikte yazı altın yaldızlı cetvel içerisindedir.
- Yazmanın başında yer alan ilk iki sayfada mavi ve turkuaz renklerde işlenmiş hurma yaprağı süslemeleri bulunmaktadır.
- Yazmanın ilk sayfası üzerinde, mavi ve turkuaz renkli çiçekli sarmal altın çerçeve içerisinde, altın renk üzerine yazılmış 11 satır bulunmaktadır.
- Eserde vurgulanmak istenen kelimelerin kırmızı mürekkeple yazıldığı görülmektedir.
- Metin içerisinde yer alan manzum kısımlar bazen tek, bazen de çift sütun şeklinde çerçevelenerek nesir kısımlardan ayrılmaktadır.
- Yazmanın kâğıdı filigransız ve âharlı krem rengi, yazı türü ise nesihtir.

Baş: Şükr-i sipâs-ı bî-kıyâs ol Kâdir-i Perverdigâra kim âlem-i ademden Âdem'i vücûda getürdi...

Son: Hakk Teâlâ hazreti anlarun cânların şâd eylesün, cennet içre milkin âbâd eylesün. Temmet

3.3. Tuhfetü'l Letâif'in Özeti

Zâvül ülkesinin bilgili, adaletli hükümdarı Şâh Erdeşîr ve onun kendisine bağlı ülkeyi yönetmesinde yardımcı olan Şeh-rûz adında bir veziri vardır. Şâhın, Şâh Râmîn adında bir oğlu vezirin ise Mâhpervîn adında bir kızı vardır. Şâh Râmîn; savaş sanatını iyi bilen, her işten anlayan, cömert, yakışıklı ve bilgili bir şehzadedir. Mâhpervîn ise güzellikte âlemde eşi benzeri olmayan, savaş sanatından anlayan becerikli ve zeki bir kızıdır. Ancak kızının güzelliğinin bilinmesini istemeyen vezir Mâhpervîn'e bir saray yaptırır ve bu

saraydan dışarı çıkmasına izin vermez. Mâhpervîn'in sadece sarayın bahçesinde gezmesine izin vardır.

Adamlarıyla ava çıkan Şâh Râmîn, av peşinde gezerken Mâhpervîn'in sarayı önüne gelir. Şâh Râmîn sarayın kapısında bahçıvanı görür ve yaklaşip ona selam verir. Şehzadenin selamını alan bahçıvan, şehzadeye hürmet edip ikramda bulunur. Sarayın kime ait olduğunu soran şehzade, bahçıvandan vezirin sarayı olduğunu öğrenir. Bahçıvan, şehzadeyi saraya davet eder. Teklifi kabul eden şehzade önceden hazırlanmış olan minderlerin üzerine geçip oturur. Bahçıvan bahçedeki meyvelerden getirip şehzadeye ikram eder. Bu sırada Mâhpervîn saray bahçesinde gezinti yapmak için hazırlık yapmaktadır. Mâhpervîn'in dadısı bahçedeki hazırlıkları kontrol etmek için dışarı çıkar. Dadı bahçede, Şâh Râmîn'i görür ve hemen saraya Mâhpervîn'in yanına döner. Dadı, Mâhpervîn'in yanında Şâh Râmîn'i överek anlatmaya başlar. Dadı, şehzadeyi öyle bir anlatır ki kız görmeden ona âşık olur. Mâhpervîn dadısına yalvararak ondan şehzadeyi göstermesini ister. Kızın bu haline dayanamayan dadı, Mâhpervîn'i alıp sarayın bahçesine çıkarır ve Şâh Râmîn'i gösterir. Şâh Râmîn'i gören Mâhpervîn, onun latifliği karşısında kendinden geçerek bayılır. Bir süre sonra kendine gelen Mâhpervîn dadısına Şâh Râmîn'e âşık olduğunu, onunla görüşmek istediğini söyler. Şehzadenin bir müddet daha bahçede kalacağını öğrenen Mâhpervîn, dadısından kalem ve kâğıt getirmesini ister. Dadı kalem ve kâğıdı getirince Mâhpervîn kendi hâlini bir mektuba yazar ve dadısına mektubu Şâh Râmîn'in yolu üzerinde görebileceği bir ağaç dalına asmasını söyler. Dadı, Mâhpervîn'in söylediklerini eksiksiz şekilde yerine getirir. Şâh Râmîn odasına giderken yolda ağacın dalı üzerinde asılı olan mektubu görür ve alır. Odasına giren şehzade hemen mektubu açıp okumaya başlar. Şâh Râmîn mektubu okuduktan sonra odasından çıkıp bahçeye bahçıvanın evine gider ve onlara mektuptan bahseder. Bunun üzerine Mâhpervîn'in dadısı her şeyi Şâh Râmîn'e anlatır. Duydukları karşısında şaşkınlığını gizleyemeyen şehzade kızı görmek ister. Şâh Râmîn'den beklemesini isteyen dadı gidip Mâhpervîn'i bahçeye getirir. Mâhpervîn bağa gelince kendisini şehzadeye tanıtip yüzündeki örtüyü kaldırır. Kızın yüzünü gören şehzade onun güzelliği karşısında kendinden geçer ve kıza âşık olur. Birbirleriyle biraz zaman geçiren bu iki âşık daha sonra evlenmeye karar verirler. Verdikleri bu karara göre Şâh Erdeşir, Mâh-pervîn'i babası Şeh-rüz Vezir'den isteyecektir. İki âşık bu saf ve temiz kararı verdikten sonra ayrılır. Kız kendi sarayına şehzade de bahçıvanın evine döner. Bir müddet bahçıvanla oturan şehzade, kızın aşkına dayanamaz ve kızı tekrar görmek için kızın sarayına gelir. Kapıların kapalı olduğunu gören şehzade derhal boynundaki kemendi çıkarıp pencereye atar ve kızın odasına çıkar. İki âşık oturup yer,

içer, sohbetle meşgul olurlar. Bir zaman sonra uykusu gelen iki âşık yan yana yatıp uyurlar.

Bu sırada Şâh Erdeşir sarayında bir mecliste olan Şehrûz Vezir meclis dağılınca sarayına gitmek için yola çıkar. Sarayına giderken kızının sarayı önünden geçen Şehrûz, kızının uyanık olduğunu düşünerek içeri girer. Kızın yanında Şâh Râmîn'in yattığını gören vezir öfkelenerek kızının boğazına yapışır ve ikisini birbirinden ayırır. Daha sonra vezir kılıcı eline alarak kızını öldürmek ister. Kızın yalvarmaları karşısında yüreği yumuşayan vezir kızını öldürmeye kıyamaz ve aynı gün bir insanın sığabileceği büyüklükte bir sandık bulup kızını sandığa koyar ve sandığı denize bırakır. Kızını denize bıraktıktan sonra sarayına dönen vezir şehzadeye hiçbir şey söylemez. Olup bitenden habersiz olan şehzade uykudan uyandığı zaman kızın uyanıp gittiğini düşünerek kendi sarayına döner ve bundan sonra Mâhpervîn'den haber alamaz. Şâh Râmîn'in Mâhpervîn'e âşık olduğunu öğrenen Şâh Erdeşir vezirini huzuruna çağırır ve kızını Şâh Râmîn'e ister. Kızın akıbetinden habersiz olan vezir Şâh Erdeşir'den biraz zaman ister. Bu zaman zarfında kendisine bağlı olan komutanlarla şahı tahttan indirip şehzadeyi de zindana attırır. Zindanda Mâhpervîn'in başına gelenleri öğrenen şehzade zindandan kaçır ve Mâhpervîn'i aramaya başlar. Bu süreç içerisinde iki âşık farklı maceralar yaşar ve kendilerine dost edinirler. Dostları sayesinde karşularına çıkan zorlukları yenen iki âşık bir müddet sonra kavuşurlar ve dostlarıyla Zavul ülkesine dönerler. Şah Râmîn babasının mirası olan ülkeyi Şehrûz Vezir'den aldıktan sonra dostlarının katılımıyla bir düğün yaparak Mâhpervîn'le dünya evine girer, iki kız iki erkek olmak üzere dört çocukları olur. Daha sonra Şâh Râmîn, tahtını büyük oğluna bırakıp küçük oğlunu da ona vezir yapar. Şâh Râmîn ve Mâhpervîn kalan ömürlerini mutlu ve huzurlu bir şekilde geçirir

SONUÇ

Çalışmamıza konu olan Tuhfetü'l-Letâif adlı eserin müellifi Ali bin Nakîb Hamza'dır. Ali bin Nakîb Hamza hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamakta; isminde yer alan unvandan dolayı babasının nakiplik görevinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Yazar hakkındaki bilgiler tek eseri olan Tuhfetü'l Letâif'ten elde edilen bilgilerdir. Ali bin Nakib Hamza, tek nüsha olan eserin mukaddime kısmında tarih kitaplarından güzel bir hikâye bulduğunu ve bu hikâyeyi tercüme etme hevesiyle yola çıktığını söyler. Ancak yaptığımız araştırmalar sonucunda Tuhfetü'l-Letâif içerisinde yer alan bazı kahramanların ismi dışında diğer hikâyelerle hiçbir benzerlik bulunamamıştır. Bu durum Tuhfetü'l-Letâif'in telif bir eser olduğunu, Ali bin Nakîb Hamza'nın

sadece benzer isimler kullanmak suretiyle yeni bir hikâye oluşturduğunu gösterir. Osmanlı edebiyatının klasik öncesi döneminde (takriben 1300-1500 arası) yazılan mensur hikâyeler genel olarak dinî-didaktik özellik gösterir. Tuhfetü'l-Letâif ise eğitime amacı gütmeyen çift kahramanlı bir aşk hikâyesidir.

Çok halkalı hikâye tekniğiyle oluşturulan Tuhfetü'l-Letâif'in yazılma zamanı da tam olarak bilinmemekle birlikte, müellifin eseri Sultan II. Murad'a sunduğunu söylemesi eserin II. Murad'ın hükümdarlık süresi içinde yazıldığını gösterir. 15. yüzyılın son dönemlerinde yazılmış olan Tuhfetü'l-Letâif'in, dönemin nesir geleneğine uygun olarak sade nesir üslubuyla yazıldığı görülür. Tuhfetü'l-Letâif'te yazar sadece dibace ve mukaddime kısımlarında süslü nesir üslubunu kullanarak Arapça, Farsça kelime ve terkiplere yer vermiştir. Yazarın sadece bu bölümlerde Arapça ve Farsça terkiplere yer vermesinin iki sebebi vardır. Bunlardan birincisi yazarın eserini dönemin padişahı II. Murad'a sunması, ikincisi ise sanattaki kabiliyetini kanıtlamak istemesidir. Hikâyenin tamamında sade nesir üslubunu kullanan yazar, bazen de seci kullanarak sanat gücünü gösterir. Yazar, eserde başvurduğu nesir üslubuna uygun olarak birçok deyim ve atasözüne yer vermiş, bunlar aracılığıyla hikâyenin anlatımını etkili kılmıştır. 15. yüzyılın son dönemlerinde kaleme alınan Tuhfetü'l-Letâif, dil özellikleri bakımından incelendiğinde, metnin içerisinde farklı imlâların bulunması, kalın ve ince seslerde tam bir imlâ birliği olmaması, kelime ve eklerin yazımındaki tutarsızlık onun geçiş dönemine ait bir eser olduğuna işaret eder. Dolayısıyla, metinde geçen kelimelerin imlâ özellikleri Türk yazı dilinin tarihî gelişiminde 15. yüzyılın durumunu örnekleriyle göstermesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

AKSOYAK, İ. Hakkı (2010). "Eski Türk Edebiyatında Nesir Üzerine Bazı Belirlemeler", haz. Hatice Aynur, vd. Nesrin İnşası (Düzyazıda Dil, Üslup, Türler). İstanbul. Turkuaz Yayıncılık.

ALBAYRAK, Nurettin (2010). "Ansiklopedik Halk Edebiyatı Sözlüğü", 2. Basım. İstanbul: Kapı Yayınları.

ALTUNEL, İbrahim (2003). "Latife", İslâm Ansiklopedisi. c. 27. İstanbul: TDV Yayınları, ss. 109-110.

BATİSLAM, H. Dilek (2013). "Divan Edebiyatında Latife ve Hezl", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 22, S.1, ss. 229-242.

ÇETİŞLİ, İsmail (2000). “Mitten Modern Hikâyeye Hikâyenin Sergüzeşti”, Bizim Külliye 3.8, ss. 41-46.

DEVELLİOĞLU, Ferit (2005). “Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat”, 22. Baskı. Ankara: Aydın Kitabevi.

FİDAN, G. Gaye (2012). “Türk Edebiyatında Sindbâd-nâme Çevirileri: Tuhfetü'l-Ahyâr ve Kitâb-ı Sindbâd-nâme (İnceleme-Çeviri Yazılı Metin-Tıpkı Basım)” Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi SBE.

Hüseyin Kazım Kadrî (1927). “Büyük Türk Lügati”, İstanbul: Devlet Matbaası.

KAVRUK, Hasan ve PALA, İskender (1998). “Hikâye”, İslâm Ansiklopedisi. c. 17. İstanbul: TDV Yayınları, ss. 491-493.

KAVRUK, Hasan (1998). “Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler”, İstanbul: MEB Yayınları.

KÖPRÜLÜ, M. Fuat (2004). “Edebiyat Araştırmaları I-II”, Ankara: Akçağ Yayınları.

LEVEND, A. Sırrı (1967). “Divan Edebiyatında Hikâye”, TDAY Belleten, ss. 71-117.

LEVEND, A. Sırrı (1998). “Türk Edebiyatı Tarihi”, 4. Basım. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

MAZIOĞLU, Hasibe (2014). Eski Türk Edebiyatı Makaleleri. 2. Basım. Ankara: TDK Yayınları.

MENGİ, Mine (2009). “Klasik Türk Edebiyatında Mensur Türlerin Seyri, Tasnifi ve Tasnif Sorunları”. Türklük Bilgisi Araştırmaları Cem Dilçin Armağanı 33.11 s. 43-49.

Muallim Naci (1987). “Lügat-i Nâcî”, İstanbul: Çağrı Yayınları.

ÖZÖN, M. Nihat(1985). “Türkçe’de Roman”, İstanbul: İletişim Yayınları.

SARAÇ, A. Yekta (2000). “Divan Edebiyatında Hikâye” Hece 46/47, ss. 53-57.

Şemsettin Sami (2008). “Kâmûs-ı Türki”, İstanbul: Sahafılar Kitap Sarayı Yayınları.

TDK Türkçe Sözlük (2011).11. Baskı. Ankara: TDK Yayınları.

TILFARLIOĞLU, Musa (2017). “Ali Bin Nakib Hamza ve Tuhfetü'l-Letâ'ifi (Metin-İnceleme)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YAĞCI, Şerife (2002). “Klasik Türk Edebiyatı Geleneğinde Hikâye”, Türk Dünyası Araştırmaları, 141: ss.147-160.

YAZICI, Hüseyin (1998). “Hikâye”, İslâm Ansiklopedisi. c. 17. İstanbul: TDV Yayınları, ss. 479-48.

Ekler:

